

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית פרשת נצבים - וילך תשע"ז לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תתקצ"ז

מעבודת קונם, על דרך שנאמר ועמדו זרים ורעו צאנכם (ישעיה סא-ה). ועל כן אמר אתם נצבים היום כולכם, בראש השנה כלל ישראל נצבים לדין תחלה, לפני ה' אלקיכם, קודם דליפוש חרון אף, שמשם הוי"ה שהוא רחמים יעשה אלקים מדת הדין, ובעוד שהרחמים גובר אנו נכנסים לדין, ואחר זה עוברים האומות שהם חוטבי עציך ושואבי מימך, לדון גם אותם.

*

ובגמרא (ראש השנה טז.) אמר רבי יצחק למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין, ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, כדי לערבב השטן [שלא ישטין, כשישמע ישראל מחבבין את המצות מסתתמין דבריו] ע"כ. ובתוספות בשם הירושלמי, כד שמע קול שיפורא זימנא חדא בהיל ולא בהיל, כד שמע תניין מתערבב וכו', עיין שם טעמו.

ויש לומר בזה עוד, הכתוב אומר (שיר ה-ב) אני ישנה ולבי ער, קול דודי דופק פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי, שראשי נמלא טל קוצותי רסיסי לילה, פשטתי את כתנתי איככה אלבשנה רחצתי את רגלי איככה אטנפם, דודי שלח ידו מן החור ומעי המו עליו. ונראה דאמרו חז"ל (אבות ו-ב) אמר רבי יהושע בן לוי, בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרות ואומרת, אוי להם לבריות מעלבונה של תורה וכו'. וכתוב בתולדות יעקב יוסף (פ' צו)

אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם, ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל וגו', מחוטב עציך עד שואב מימך וגו' (כט-ט). בספרים הקדושים כתבו לרמוז בזה על יום ראש השנה, דמבואר בזוהר הק' (ח"ב לח:) על הכתוב (איוב א-ו) 'ויהי היום' ויבואו בני האלקים להתייצב על ה', דא ראש השנה, דקוב"ה קאים למידן עלמא. ואז כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון. ואתם נצבים היום, דא ראש השנה, כולכם לפני ה' אלקיכם, מראשיכם שבטיכם עד חוטב עציך ע"כ.

ונראה להוסיף דאיתא בגמרא (ראש השנה ח:) כי חק לישראל הוא (תהלים פא-ה), אין לי אלא לישראל, לאומות העולם מנין, תלמוד לומר משפט לאלקי יעקב, אם כן מה תלמוד לומר כי חק לישראל, מלמד שישראל נכנסין תחילה לדין, כדרב חסדא, דאמר רב חסדא מלך וציבור [כשהקדוש ברוך הוא דן אותם], מלך נכנס תחילה לדין שנאמר (מלכים א ח-ט) משפט עבדו [שלמה קאמר ליה] ומשפט עמו. מאי טעמא, אי בעית אימא לאו אורח ארעא למיקם מלכא אבראי, ואיבעית אימא מקמי דליפוש חרון אף [בשביל עונות ציבור] ע"כ.

הרי לנו דביום הדין ישראל נכנסין לדין תחלה, בעוד שלא נתעורר עדיין מדת הדין בעולם מעונות האומות. והנה בני ישראל עבורם נברא העולם, והאומות נבראו רק לשמש את ישראל, להכין להם צורכיהם, שלא יתבטלו

טעם מרבי סעדיה גאון, שבא להזכיר זכות מתן תורה, אשר בקול שופר עליהם הופעת, ויהי קולות וברקים, וקול שופר חזק מאד, ויחרד כל העם אשר במחנה (שמות יט-טז) ע"ש. ונראה להוסיף, כי הרבה בני אדם מתעוררים בחרטה על העבר על מעשיהם, ורשעים מלאים חרטות, והם בוכים ומבכים את מצבם, אבל אין זה עיקר התשובה, אלא הקבלה על להבא, וכלשון הרמב"ם (שם ב-ב) ומה היא התשובה, הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד, שנאמר (ישעיה נה-ז) יעזוב רשע דרכו וגו'. וכן יתנחם על שעבר שנאמר (ירמיה לא-יח) כי אחרי שובי נחמתי. ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם, שנאמר (הושע ד-יד) ולא נאמר עוד אלקינו למעשה ידינו וגו', כל המתודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב, הרי זה דומה לטובל ושרץ בידו שאין הטבילה מועלת לו עד שישליך השרץ וכו' ע"ש. ולכן בא השופר להזכיר אותנו על קבלת התורה מחדש, אשר ביום הזה באו מדבר סיני (שם יט-א), וברש"י שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו ע"ש. וזה בלא זה לא מועיל, אם אין קבלה על להבא, לקבל התורה מחדש, לא הועיל רק בחרטה על העבר.

וי"ש לומר דלכן תוקעין שתי פעמים, כי התקיעות הראשונות באים מתחלה לעורר את האדם להקיץ מתרדמתו, פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי. אך תקיעות אלו הם לפעמים תקיעות דמיושב, שנשאר יושב על מקומו כמקודם, ולא מוכן עדיין לשנות את דרכו, אלא יש לו חרטה על העבר. ושוב באים התקיעות דמעומד, שיש לעמוד ממצבו ולשנות דרכו, והם באים להזכיר קבלת התורה שבקול שופר עליהם הופעת, כי יש לקבל על עצמו עול התורה מחדש, ורק אז יהא תשובתו שלימה.

ולכן כאשר השטן שומע מתחלה קול שופר, שנעשה התעוררות בהאדם, הוא בהיל ולא בהיל, כי חושב שהתעוררות זו כמו בכל הימים שקול דודי דופק, ולא מחליט האדם עדיין לשנות דרכו, והם תקיעות דמיושב, שנשאר יושב על מעמדו כמקדם. אבל כאשר שומע קול תניין, תקיעות דמעומד, שעומד לקבל על עצמו קבלת

הקשה מורי [הבעל שם טוב] אם הכרוז נשמע למה לא ימצא אדם שומע, ואם אי אפשר לשמוע אם כן הכרוז למה. וביאר ז"ל כי למעלה הוא עולם המחשבות ואין אומר ואין דברים, והכרוז הוא מחשבת והרהורי לב לטוב. ולכך אין רשעים שאין להם הרהורים טובים בכל יום, מכח הכרוז, אלא שבבוא ההרהורים טובים מפנה אותם ומעבירן מלבו, ומפנה לבו לבטלה, ובודאי מתחייב בנפשו, שניתן לו אוצר טוב והוא בורח מהמלך וכו' ע"ש.

ועל בת קול זו רימוז הכתוב, אני ישנה, נואשתי מעבוד הקב"ה כישנה ונרדמת, ולבי ער, הקב"ה שהוא צור לבבי וחלקי, ער לשמרני (לשון רש"י). וקול דודי דופק, היינו הבת קול שיוצאת מהר חורב שמעורר את האדם להרהורי תשובה, הם דופקים בו ומעוררים, פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי, שיתעורר משינתו ולפתוח פתח להשכינה, להיות לו אצלו דירה בתחתונים. אך האדם עצל לקום לשנות דרכו, ומדחה ההרהורי תשובה בתירוצים שונים מחמת קישוי השינוי, ומשיב פשטני את כתנתי איככה אלבשנה, רחצתי את רגלי איככה אטנפם, כבר למדתי לעצמי דרכים אחרים, לא אוכל לשוב אליך עוד.

אמנם בבוא ראש השנה שתוקעין בשופר שבא לעורר לתשובה, עורו ישנים משינתכם, ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וחזרו בוראכם, אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן, ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם (רמב"ם ה' תשובה ג-ד). וגם הקב"ה מקיים תורתו ותוקע לעורר הרהורי תשובה בעולם, וכמו שאומרים (בפיוט ונתנה תוקף) ובשופר גדול יתקע, ומלאכים יחפזו וחיל ורעדה יאחזון, אז גם פשוטי עם מתעוררים בתשובה, ומקבלים על עצמם שינוי בדרכיהם. ולזה אמר, שגם כאשר שמהקול דודי דופק מהר חורב, לא נתעורר, אך כאשר דודי שלח ידו מן החור, היינו החור של השופר שתוקע בו, אז מעי המו עליו, וקמתי אני לפתוח לדודי.

והנה חוץ מטעם הרמב"ם שהשופר בא לעורר לתשובה, היתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו, יש בו עוד

התורה מחדש, ויהי קול שופר חזק במחנה, אז כח התשובה גדולה, ומתערבב ואין לו עוז להשטיין.

*

שהקב"ה יושב ועולה על כסא דין, בדין הוא עולה, מאי טעם, עלה אלקים בתרועה, ובשעה שישראל נוטלין את שופריהן ותוקעין לפני הקב"ה, עומד מכסא הדין, ויושב בכסא רחמים דכתיב הוי"ה בקול שופר, ומתמלא עליהם רחמים, ומרחם עליהם, והופך עליהם מדת הדין לרחמים ע"ש. ואם כן בראש השנה על ידי תקיעת שופר מעוררין שישב ה' על כסא רחמים, ואז ליכא הארבעה חילוקי כפרה, ואנו קיימים גם בלי יסורין ויום המיתה שימרקו העונות.

וּנְרָאָה דזהו הרמז במה שאמרו (שם) אמר אביי והני מילי באתרא דלא תבעי, אבל באתרא דתבעי לית לן בה ע"ש. (ויודעים מה שפירש הרה"ק מוהר"י מבעלזא זי"ע, דאביי קאי לחלק על הד' חילוקי כפרה, שאינו נוהג באתרא דתבעי). ולענינינו יש לומר, דראש השנה נקרא בתורה יום תרועה (במדבר כט-א), ובתרגום יום יבבא. ועל זה אמרו שד' חילוקי כפרה אלו הם רק באתרא דלא תבעי, שלא עוררו את מדת הרחמים בהתקיעות, אבל באתרא דתבעי, שקיימו כראוי יום יבבא יהי לכון, אז לית לן בה, כי במדת הרחמים אין צריכין ליסורין ממרקין, ומדת הוי"ה מעוררין בקול שופר.

[וְזֵהוּ] הענין דאיתא בתוספות (ראש השנה לג:) מספר הערוך (עך ערב) דבירושלמי איתא שתוקעין בראש השנה מאה תקיעות, כנגד מאה פעיות דפעתא אימא דסיסרא ע"כ. ויש לומר עוד, כי הקללות שבמשנה תורה הם מאה חסר שתיים, וביאר בתורת משה (פ' נצבים קכט.) כי חוץ מהצ"ח קללות, כתיב גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת יעלם ה' עליך (כח-סא), ואם כן ביחד הם מאה, אלא שתיים חסר לבאר מה הם ע"ש. וכיון דעל ידי השופר יושב על כסא רחמים, ואז אין צריכין ליסורין ממרקין, על כן בהמאה קולות ממתיקין המאה קללות.

וּבְזָה יתבאר מה דאיתא בגמרא (שבת קיח:) אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כאנוש מוחלין לו שנאמר (ישעיה נב-ב) אשרי אנוש יעשה זאת וגו' שומר שבת מחללו, אל תקרי מחללו אלא מחול לו ע"כ. וביאר בטורי זהב (אוי"ח סימן רמב) כי בודאי אם לא עשה תשובה, שבת מאי מהני, ואי עשה

וּבְרֵשִׁי הביא ממדרש אגדה, למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים, חוץ ממ"ט שבתורת כהנים, הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם, אתם נצבים היום, הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלייה, והרי אתם קיימים לפניו. היום, כיום הזה שהוא קיים והוא מאפיל ומאיר, כך האיר לכם וכך עתיד להאיר לכם (תנחומא א) ע"כ. וכבר הקשו וכי עושה משה רבינו דברי תורתו ח"ו פלסטר, שאין לדאוג מהתוכחות, וה' אמר ולא יעשה ודבר ולא יקימנה, אתמהה.

וּנְרָאָה דידוע מאמרם (יומא פו.) שהיה רבי שמואל דורש ארבעה חילוקי כפרה, עבר אדם על עשה ושב, לא זו משם עד שמוחלין לו. עבר על לא תעשה, תשובה תולה ויום הכיפורים מכפר. עבר על כריתות ומיתות בית דין, תשובה ויום הכיפורים תולין ויסורין ממרקין. חילול השם כולן תולין ומיתה ממרקת וכו' ע"ש. ואם כן גם אחר התשובה כראוי בחרטה על העבר וקבלה על להבא, והוא צדיק גמור כעת, מכל מקום לא נמלט עדיין מפרשת הקללה, כי יש עונות שרק היסורין ממרקין. נולכין פרשת הקללות מתחלת והיה אם לא תשמע בקול ה' אלקיך (כח-טו), והנגינה רביעי, לרמז על הד' חילוקי כפרה, שיתכן פרשה זו גם אחר התשובה ויום הכיפורים]. וכאשר שמעו זאת ישראל הוריקו פניהם, שגם אלו שהם כעת צדיקים גמורים יצטרכו לעבור יסורין למרק חטאים.

אֲמַנִם יתכן לומר, דהארבעה חילוקי כפרה הם רק בעת שה' דן את העולם במדת הדין, אז שורת הדין הוא סדר זו שנחלקת לארבעה חילוקים. אבל כאשר ה' יושב על כסא רחמים, אז גם בתשובה ויום הכיפורים לחודיה סגי למרק החטא. ומדה זו אנו מעוררים בתקיעת שופר, וכדאיתא במדרש (במדבר כט-א) יהודה ברבי נחמן פתח (תהלים מז-ו) עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר, בשעה

תשובה שבת למה לי. וכתב דמיירי שעשה תשובה, אלא דתשובה לבד לא מהני שיהא מוחלין לו, דעבר על כריתות ומיתות בית דין תשובה תולה ומיתה ממרקת, וקאמר דאם בעשותו תשובה שומר שבת כהלכתו, מהני תשובה שיהא נמחל לו ע"ש.

והיינו כי הדי' חילוקי כפרה הם רק לפי מדת הדין, אבל בשבת כל דינין מתעברין מינה (זוה"ק ח"ב קלה:), וחסד ורחמים סובבים הודו, על כן אז אין צריכין לדי' חילוקי כפרה. ועל דרך זה הוא בראש השנה על ידי התקיעות, עלה אלקים בתרועה הוי"ה בקול שופר, ולכן תקעו ב'חדש שופר (תהלים פא-ד), ראשי תיבות שב"ת, כי ענינם אחד הוא וכנ"ל].

ובזה נבוא אל המכוון, שכאשר שמעו ישראל הקללות של מאה חסר שנים, אשר יתכן שגם אחרי התשובה ויום הכיפורים צריכין עוד ליסורין אלו למרק החטא, הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו. על כן חיזק אותם משה, כי זהו רק כאשר נידונין במדת הדין, אבל אתם נצבים היום, דא ראש השנה, כולכם לפני ה' אלקיכם, ואז מצות היום בשופר, אשר על ידה עומד ה' מכסא הדין ויושב על כסא רחמים, ועל ידי זה אתם נצבים לפני הוי"ה אלקיכם, וכאשר מתעורר מדת הרחמים, אז אין צריכין ליסורים למרק, ולכן גם כאשר הרבה הכעסתם למקום לא עשה בכם כליה, כי זהו כח השופר לעורר מדת הרחמים על ישראל.

*

ואמר אתם נצבים היום, כי עבודת היום של ראש השנה היא בריבוי התפלה, ואין עמידה אלא תפלה שנאמר (תהלים קו-ל) ויעמוד פנחס ויפלא (ברכות ו). ואתם נצבים היום, יש לעמוד כל היום בתפלה, לעורר רחמי שמים על כל השנה, כי הכל תלוי ביום הזה, וכל המאורעות של כל השנה כולה תלויה ביום הדין של ראש השנה. ועבודה זו היא לא רק לזקניכם ושוטריכם, צדיקים, אנשי מעלה, אלא לכל איש ישראל עד חוטב עציץ ושואב מימך, כי ה' מקבל תפלת כל פה.

ודוד המלך אומר, כאיל תערוג על אפיקי מים, כן נפשי תערוג אליך אלקים (תהלים מב-ב). ופירש רש"י אמרו רבותינו האילה הזאת חסידה שבחיות, וכשהחיות צמאות למים הם מתכנסות אליה שתתלה עיניה למרום. ומה היא עושה, חופרת גומא ומכנסת קרניה לתוכה וגועה, והקב"ה מרחם עליה והתהום מעלה לה מים ע"כ. והכוונה בזה היא, כי כח התפלה תלוי לפי הכוונה, ולכן חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת קודם התפלה, שיכוונו לבם לשמים (ברכות ל:), וכדאיפסק בשלחן ערוך (או"ח סימן צח-א) המתפלל צריך שיכוין בלבו פירוש המלות שמוציא בשפתיו, ויחשוב כאלו שכינה כנגדו, ויסיר כל המחשבות הטורדות אותו עד שתשאר מחשבתו וכוונתו זכה בתפלתו. ויחשוב כאלו היה מדבר לפני מלך בשר ודם היה מסדר דבריו ומכוין בהם יפה לבל יכשל, קל וחומר לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא חוקר כל המחשבות. וכך היו עושים חסידים ואנשי מעשה, שהיו מתבודדים ומכוונין בתפלתם עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמות ולהתגברות כח השכלי, עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה ע"כ. ולכן האילה הזאת חופרת גומא ומכנסת קרניה וראשה ועיניה לתוכה, שלא תהא כנגדה דבר המפריע את כוונתה, וככה היא מתפללת, ומתקבלה תפלתה.

ועל דרך זו גם אנו כאשר רוצים שהתפלה תעשה רושם למעלה, יש להתעצם עצמו בכוונת התפלה, להתעטף בטליתו שלא להטרד בשום דבר. וכמו שאמר דוד על עצמו ואני תפלה (תהלים קט-ד), שבשעת התפלה אין לפניו שום דבר, רק אני עם התפלה, ולא שום דבר אחר המטריד. וזהו כאיל תערוג על אפיקי מים, שחופרת גומא ומכנסת קרניה לתוכה וגועה, כן נפשי תערוג אליך אלקים, ואז תהיה התפלה מקובלת לרחמים ולרצון. וזאת היא עבודת האדם מימי הסליחות עד אחר יום הכיפורים, להרבות בתחנה ובקשה, לנצל כל שעה על תפלה ואמירת תהלים, ואז יתקבלו התפלות לרחמים ולרצון, ונזכה לשנה טובה ומתוקה בכל מילי דמיטב.

הגליון הזה נתגדב על ידי

מוה"ר ר' יוחנן לויבער הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
בהולדת הבן עם הבת למול טוב

לזכרון נשמתו המזהרה של
ב"ק מרן רבינו עזריאל יהודה ב"ר יעקב זצוק"ל
אב"ד ורי"ג דקהלתנו הק'
נסתלק בשני מרסם ביום א' דראש השנה תשנ"ב לפ"ק

הרב ר' ראובן אלעזר פריעדמאן שלימ"א
מנהל דת"ת בוויליאמסבורג
לרגל השמחה השרויה במעונו
בהולדת בנו למול טוב